

Соціалізація молоді: соціально-філософські аспекти сучасного прочитання

У сучасному суспільстві ставлення до соціалізації молоді бере початок з традиційного поняття, що описує процес і результати становлення, формування та розвитку особистості, який починається у дитинстві індивіда і триває протягом усього життя. Але і як процес, і як результат діалектичної взаємодії особистості і суспільства, входження, впровадження індивіда у суспільні структури відбувається через освоєння соціально необхідних якостей. У процесі інтеграції у соціальне середовище індивід опановує соціальні норми, правила, цінності, знання, навички, що дозволяють йому повноцінно функціонувати у суспільстві, і що важливо для системи філософських знань, це включення особистості саме у систему соціальних відносин (в тому числі у мікросоціум, систему ролей, прав та обов'язків). Таким чином, у філософії під соціалізацією розуміється процес формування людської особистості на основі навчання та виховання, засвоєння соціальних ролей, громадського і власного досвіду, який перетворює людину на члена суспільства [1, с. 135].

Вперше про соціалізацію заговорив американець Франклін Гіддінгс в кінці XIX століття, у своїй роботі «Теорія соціалізації», якою він подарував нам перші визначення поняття і типологію видів соціалізації, в тому числі первинну, триваючу від народження індивіда до його смерті, та вторинну (або ресоціалізацію), яка виникає, коли індивід відмовляється від старої моделі поведінки і звертається до нової [4, р. 47]. Головними агентами соціалізації, які впливають на індивіда, є сім'я, освітні інститути, економічна сфера, правова система, релігія, мова, як ознака національної приналежності, засоби масової інформації, комунікаційні канали і т. п. Основними формами соціалізації протягом останніх десятиліть філософи називали адаптацію, як процес пристосування до суспільного середовища, та інтеріорізацію, як процес запозичення із зовнішнього середовища та засвоєння правил, норм, цінностей, зразків поведінки, умінь [3, с. 86]. Адаптація до соціального середовища визначе-

на активністю особистості, вона розподілена між засвоєнням правил навколишнього середовища (акомодація) і перетворенням середовища (асиміляція). Оточення впливає на індивіда і / або спільноту індивідів, які його вибірково сприймають, приймають, переробляють та у подальшому використовують у відповідності зі своїм внутрішнім світом, одночасно впливаючи на навколишнє середовище. Цей механізм одночасної взаємодії називається активністю, яка адаптивна, та адаптує індивіда чи спільноту індивідів і стає основою соціальної діяльності, складаючись виключно у процесі соціалізації особистості. Стадії соціалізації ми визначаємо як інтеріорізацію (особистість знайомиться із запропонованим, вибірково запам'ятовує та починає засвоювати, емоційно переживає і осмислює) і адаптацію (особистість перетворює, «підганяє» під себе наявний в її розпорядженні культурний досвід і використовує його в своїх цілях — вливається, «вживається» в групу, колектив, «знаходить своє місце під сонцем»). Але одночасно особистість відтворює досвід (екстерналізацію), отриманий в результаті інтеріорізації та адаптації в соціумі, де стає провідником соціальної структури, стихійно або регульовано збагачує її.

У процесі соціальної адаптації встановлюються відносини, які забезпечують розвиток особистості, соціальної групи, навколишнього середовища. Взаємодія, що виникає між особистістю і соціальним середовищем, веде до вироблення соціально необхідних якостей і атрибутів у індивіда, які дозволяють йому стати складовою частиною соціальної структури. При цьому соціалізація як процес проходить через різні стадії, які можуть чергуватися в довільному порядку і слідувати паралельно у житті кожного індивіда. Найбільш важливий фактор, що впливає, — це суспільство і його вплив, тому що саме суспільство може впливати на індивіда через різні соціальні структури, присутні в житті індивіда, — це родина, найближче дружнє оточення, інститути освіти та інші. Також громада, сама перебуваючи в процесі трансформації, надає трансформаційного впливу на структури, який провокує їх подальше впровадження у сферу соціалізації індивіда [3, с. 88].

Процес соціалізації може бути як стихійним, так і керованим, а соціалізація може протікати спонтанно, в процесі вільного спілкування, вирішення непередбачених проблем, самостійного вибору шляхів виходу з нестандартних ситуацій, тоді вона здійснюється у взаємодії і під впливом об'єктивних обставин життя суспільства, зміст, характер і результати якого визначаються поточними соціально-економічними та соціокультурними реаліями. Частково керована соціалізація здійснюється як навмисний і спеціально організований відносно регульований процес, що особливо характерно для освітніх установ, тут суспільство робить певні економічні, законодавчі, організаційні заходи для вирішення своїх завдань, які об'єктивно впливають на зміну можливостей і характеру розвитку, на життєвий шлях тих чи інших вікових груп (визначаючи обов'язковий мінімум освіти, вік його початку, строки служби в армії тощо). Обсяг включення кожного з варіантів соціалізації для кожного індивіда буде залишатися різним та залежати від суспільства і його правил, від індивіда і його цілей. Також на процес соціалізації надає впливу незадоволеність собою, своїм соціальним, економічним становищем, що є важливим стимулом для соціалізації / дісоціалізації, тобто налагодження або відновлення зв'язків з суспільством та подальшого руху по шляху соціалізації. Ця незадоволеність, яка породжена індивідуальними мотивами особистості, підштовхує до пошуку нових смислів, нових мотивів, нових варіантів руху. Нерівномірність соціального розвитку виражається у тому, що він не має лінійного та постійного характеру. Цей процес змінюється у залежності від багатьох факторів, у тому числі від віку, типу темпераменту, схильності, стану людини, умов середовища, самоактивності [2, с. 116].

На закінчення необхідно підкреслити, що соціалізація є одним з найважливіших факторів розвитку особистості та соціуму у тісній взаємній обумовленості. Виділені нами форми і варіанти представлені лише умовно, тому що у сучасності високий темп розвитку суспільства, невизначеність процесу змін, сталість їхньої присутності робить будь-які типології та заса-

ди лише фрагментарним віддзеркаленням реальності. Тому у сучасному прочитанні необхідно зосередитися на багатозначності соціалізації, її внутрішніх, особистих та середовищних, соціальних проявах.

1. Іванова Т. Н. Соціалізація особистості у різних теоретичних перспективах / Т. Н. Іванова, О. К. Просветова // Науково-методичний електронний журнал «Концепт». — 2016. — Т. 38. — С. 131–139.
2. Мардахаев Л. В. Социальная педагогика / Лев Владимирович Мардахаев. — М. : Гардарики, 2005. — 269 с.
3. Рубчевській К. В. Форми проходження соціалізації особистості / К. В. Рубчевській // Психологічна наука і освіта. — 2002. — № 2. — С. 86–92.
4. Giddings F. H. The Theory of Socialization: A Syllabus of Sociological Principles for the Use of College and University Classes / Franklin Henry Giddings. — N. Y., MacMillan & Co., Ltd., 1897. — 72 p.

